

رئالیسم و تعلیم و تربیت

Realism and Education

از دیدگاه متافیزیکی و معرفت‌شناختی رئالیستی، طبیعت به‌عنوان اساس واقعیت و منبع معرفت تلقی می‌گردد، در این طرز تلقی این نکته نهفته است که جهان طبیعی باید همچون منبعی از ارزش‌های زیبایی‌شناختی تلقی گردد (گریز^۴ به نقل از شعبانی ورکی و دیگران، ۱۳۸۳، ص ۳۱۲).

«منطق رئالیسم»

برای رئالیست‌ها، منطق تحقیق و پژوهش به مانند منطق استدلالی است و هر دو را در واقع معادل یکدیگر می‌دانند (برودی^۵، ۱۹۷۹). منطق مورد نظر آنان در دو سطح عمل می‌کند. در سطح ادراک حسی و در مرتبه‌ی بالاتر، به صورت ویژه در سطح امور مربوط به ادراکات مفهومی. هر دو نوع از فعالیت در جهت سازگاری مؤثر با دنیای واقعی عمل می‌کنند و منجر به کنترل مناسب وقایع و تجربیات روزانه می‌گردد. به عنوان مثال «برتراند راسل»^۶ کسی که فلسفه را با رویکرد ریاضی در هم آمیخته، علم جدیدی را مطرح کرد که به ابزاری برای شناخت حقیقت و واقعیت مشهور گردید. راسل بر آن بود که منطق سنتی نیاز به ساز و کارهایی دارد که با کمک گرفتن از علوم ریاضی قادر است، بسیاری از بی‌دقتی‌ها و ابهامات ناشی از کاربرد واژه‌ها و اصطلاحات زبانی را، به وضوح و صراحت بخشی نزدیک نماید (Maheshwari, 2015, p:12).

این رویکرد راسل در بین طیف زیادی از رئالیست‌ها اعم از رئالیست‌های قدیمی و جدید نفوذ قابل ملاحظه‌ای داشت، چیزی که بعدها با نظریه «بازی‌های زبانی»^۷ ویتگشتاین^۸، پیگیری شد و به تکامل رسید. در همین راستا «مونتینی»^۹ در

رئالیسم^۱ که در فارسی «واقع‌گرایی» و «اصالت واقع» نامیده می‌شود، تقریباً نقطه مقابل ایدئالیسم^۲ است. بر خلاف ایدئالیسم در این مکتب برای اشیاء مستقل از ذهن و فکر واقعیت و اصالت قائلند. به عبارتی رئالیسم اشیاء را آن‌چنان که هستند قبول دارد و از تعبیر و تفسیر جهان خارج طبق تجربه‌های شخصی خودداری می‌کند.

اندیشه‌های واقع‌گرایانه تاریخ طولانی دارد. معمولاً ارسطو را پدر فلسفه واقع‌گرایی می‌دانند. از زمان وی تاکنون فیلسوفان واقع‌گرا هر کدام تفکرات متفاوت داشته‌اند. هر چه به زمان حال نزدیک‌تر می‌شویم، بر گسترش تفکرات رئالیستی افزوده می‌شود.

عمده‌ترین معیار برای تمایز رئالیست از ایدئالیست، پذیرش جهان مادی و طبیعی به عنوان یک واقعیت غیر قابل کتمان است. و اینکه دانش‌ها و ارزش‌ها، مستقل از ذهن انسان وجود دارند. با این حال، برخی از متفکران رئالیست، علاوه بر عالم مادی به عالم غیر مادی نیز باور دارند. از این رو برخی از اندیشمندان، رئالیست‌ها را به واقع‌گرایان علمی و عقلانی (یا قدیمی)، تقسیم کرده‌اند (شُفیلد، به نقل از سرمد، ۱۳۷۵، ص ۲۰).

اصلی‌ترین شاخه رئالیسم همان است که به «نظریه استقلال»^۳ مشهور است. صاحب‌نظران این مکتب اعتقاد دارند که واقعیت، معرفت و ارزش مستقل از ذهن انسان وجود دارد. بر خلاف ایدئالیست‌ها که می‌گویند، تنها اندیشه‌ها واقعی هستند، رئالیست‌ها برآنند که ماده واقعی نمونه روشنی از واقعیت مستقل است.

⁴ H.S.Broudy

⁵ A. Griese

⁶ B.Russell

⁷ Ionguage games

⁸ witgenstien

⁹ Montague

¹ Realism

² Idealism

³ Independed theory

اشاره به موضوع «راه‌های شناخت»، سهم زیادی در تأیید و اثبات منطق زبانی و ریاضی که توسط رنالیست‌ها به کار گرفته می‌شود، داشته است.

«تعلیم و تربیت در مکتب رنالیسم»

رنالیسم از جمله مکاتبی است که در تعلیم و تربیت نقش اساسی داشته است. به طوری که گروهی از متخصصان تعلیم و تربیت بر این باورند که ریشه‌های تربیت جدید را باید در فلسفه رنالیسم و باورهای تربیتی آن جستجو کرد (شاتو، ۱۹۶۰).

به عقیده «جورج نلر»، مکتب واقع‌گرایی بر پایه دیدگاه‌ها و اندیشه‌های خود سهم بزرگی در جریان‌ات تربیتی به عهده داشته و به دنبال آن بوده است تا تعلیم و تربیت مناسب را برای جامعه بشری پیشنهاد کند (نلر، ۱۹۷۱).

تعلیم و تربیت رنالیستی تلاش می‌کند دانش آموزان را در پیدا کردن واقعیتی که بر مبنای فرایند منطقی به دست می‌آید، یاری دهد. مطالعه‌ی جهان طبیعی، همچنین کسب مهارت‌های جستجوگری و پی‌گیری روش علمی از مؤلفه‌های اصلی یک کلاس درس مبتنی بر واقع‌گرایی است.

هر چند همه رنالیست‌ها بر اهمیت شناخت جهان مادی تأکید می‌کنند، اما در مورد اهداف نهایی این شناخت اختلافاتی وجود دارد. رنالیست مذهبی بر این باور است که شناخت در نهایت باید به اموری از قبیل «خدا» و «حقیقت» که ورای ماده است منجر شود. یکی از وظایف اساسی معلم، این است که به دانش پژوهان کمک کند تا دنیا را بشناسند و از این شناخت برای رسیدن به اهداف غایی استفاده کنند. اما رنالیست غیر دینی اساساً مایل است دانش مربوط به جهان مادی را از حیث ارزش کاربردی آن در بهبود فناوری و پیشرفت تمدن مورد توجه قرار دهد. بدین ترتیب هر چند رنالیست‌ها، موضوعات واحدی را بررسی می‌کنند، اما به این موضوعات با اهداف متفاوتی می‌نگرند (اوزمن و کراور، به

نقل از متقی فر و دیگران، ۱۳۷۹).

در رنالیسم تربیتی ادعا می‌شود که ما همیشه به داده‌های اساسی مبتنی بر واقعیت و موضوعاتی از قبیل خواندن، نوشتن و حساب کردن نیازمندیم و علاوه بر مهارت‌های سه گانه فوق، مواد درسی از قبیل علوم تجربی و تاریخ نیز باید مورد توجه برنامه‌ریزان درسی قرار گیرد.

نظرگاه کلاسیکی مفسران جدید رنالیست، از رویکردی به نام «کتاب‌های بزرگ جهان غرب» حمایت می‌کند. این رویکرد را چهره‌هایی مانند «هاچنیز^۱» و «مورتیمر آدلر^۲» ابراز کرده‌اند. آنها بر فهم حقایق پایدار و علمی که با گذر زمان به ما رسیده تأکید می‌ورزند... کالج اس. تی. جان در «آناپولی» چنین برنامه‌ای را مورد آزمون قرار داده است، و نمونه بارزی از هواخواهان تعلیم و تربیت است که نسبت به رنالیسم کلاسیک نظر مساعد دارند. در این کالج شاگردان آثار کلاسیک را می‌خوانند، آن را تحلیل می‌کنند و سپس در درک مسائل جاری به کار می‌برند (همان، ص ۱۱۱).

هدف تعلیم و تربیت واقع‌گرا، عبارت است از مجهز کردن شاگردان به مهارت‌هایی که برای زندگی و سازگاری آنها با محیط لازم است. در این دیدگاه بر جوانب علمی تعلیم و تربیت، تأکید بیشتری می‌شود، و هدف از تربیت، پیوند دادن میان مدرسه و جامعه است. برآورده ساختن نیازهای اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، علمی، فنی و اخلاقی جامعه و فرد از جمله هدف‌های عمده تربیتی در این دیدگاه است.

بدینسان هدف تربیت در واقع‌گرایی علمی، سازگاری با محیط طبیعی و اجتماعی از طریق کسب اطلاعات و آشنایی با میراث فرهنگی نسل‌های گذشته است؛ اما از دیدگاه واقع‌گرایی، عقلانی، پرورش انسان کاملاً متعادل از نظر روحی و جسمی هدف غایی تربیت است (ابراهیم زاده، ۱۳۸۳ ص

¹ Hutchins

² Mortimer Adler

رنالیسم و تعلیم و تربیت

رنالیسم جدید که با فیلسوفانی همچون «راسل» و «وایت هد» مطرح گردید، هدف عمده و مشخصه اصلی تعلیم و تربیت را رشد همه جانبه افراد و نزدیک کردن هر چه بیشتر آنان با واقعیت‌های زندگی می‌داند.

با نفوذترین فیلسوف در مکتب رنالیسم جدید، «آلفرد نورث وایت هد»^۳ است. وی در دیدگاه تربیتی خود با خلاقیتی بی نظیر، سنت متافیزیک افلاطونی - ارسطویی را با علم جدید ترکیب نمود. از نظر وی، واقعیت یک فرایند موجود، بدون گذشته‌ای مرده یا آینده‌ای خیالی است. با این تلقی، تعلیم و تربیت، تحقق این فرایند در جریان پژوهش‌های علمی است. همچنین از دیدگاه وایت هد تعلیم و تربیت «فراگیری هنر استفاده از معرفت» است. تا جایی که معرفت با منطق یا آزمایش اثبات شود و در مفاهیم و جریان زندگی سهمی داشته باشد؛ تربیت می‌تواند به هدف خود نائل گردد ... دستیابی به آرمان‌های تعلیم و تربیت بسیار دشوار است، زیرا باید مشارکت رضایت بخش نبوغ معلم، هوشمندی محصل، تسهیلات مفید و قابل دسترس معلم محصل و برای محصل یک چشم انداز عالی در زندگی را در برداشته باشد. (نخستین، به نقل از میر حسنی و شرفی، ۱۳۷۹ صفحات ۱۰۳-۱۰۵).

وایت هد همانند فیلسوفانی همچون «جان لاک» و «هربارت» هدف اساسی تعلیم و تربیت را «تربیت اخلاقی» می‌دانست و گفته است: جوهره تعلیم و تربیت مذهبی بودن آن است. چنانکه «لاک» نیز منش خوب را حاصل سرآمدی و برجستگی در فراگیری عقلانی می‌دانست.

عصر صنعت و فناوری که شاخصه اصلی جوامع غربی و ایالات متحده آمریکا، از اواخر قرن نوزدهم تا به امروز بوده، مشوق و پشتوانه اصلی رنالیسم است. باید خاطر نشان کرد

(۱۳۷).

روش تدریس رنالیستی، بر تسلط به امور واقع و اطلاعات و سیاست‌های اجتماعی مدارس و تأکید بر انتقال دانش تجمیع شده تمدن غربی به نسل‌های جوان است. کلاس‌های درس باید منضبط و بر طبق مقررات روشن و واقعی اداره گردند. روش تدریس علمی که همانا انطباق روش‌های آموزشی با معیارهای تحقیق علمی است، نیز مورد نظر رنالیسم تربیتی است. هدف این روش آموزشی، آن است که دانش پژوهان را از طریق فرایندهای منطقی (عقلانی)، در جهت دستیابی به واقعیت‌های محقق شده، رهنمون نماید. (Maheswari, 2015, p.12)

برنامه درسی و آموزشی، از دیدگاه رنالیسم، توجه زیاد به استفاده از مطالعات عینی در تعلیم و تربیت است، به عنوان مثال «کمینوس» مربی و الهی دان قرن شانزدهم، اولین کسی بود که از منظر رنالیستی استفاده از تصاویر را در فرایند آموزشی توصیه کرد و در روش‌های تدریس خود، به آموزش‌های حسی، که مبتنی بر قدرت طبیعی فرد است تأکید نمود.

بدینسان برنامه درسی و آموزشی از نگاه رنالیستی، امری موضوع - محور است که نمایانگر دنیای طبیعی و بازنمایی از واقعیت‌های عینی است که البته بیشتر در علوم تجربی، ریاضیات فیزیک و ... جلوه‌گری می‌کند. تا جایی که حتی «ارزش‌ها»^۱ و «خیر و خوبی»^۲، باید از قوانین طبیعی و نظم طبیعی حاکم بر جهان مادی اخذ گردد، البته در خصوص رنالیست‌های مذهبی، ارزش‌ها تماماً از طبیعت ناشی نمی‌شود. بلکه «خداوند» به عنوان منشاء خیرات و معنویات، سرچشمه اصلی تلقی می‌گردد و طبیعت و قوانین حاکم بر آن نیز به عنوان دست آفرین پروردگار نگریده می‌شود.

³ Alfred north withead

¹ Values

² goodness

رهنما، اکبر. مکاتب فلسفی و نظریه‌های تربیتی. تهران: نشر آبیژ، خلیلی شورینی، سیاوش. (بی تا). مکاتب فلسفی و نظریه‌های تربیتی. تهران: انتشارات یادواره کتاب.
نخستین، مهدی. (۱۳۷۹). تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت، ترجمه اکبر میر حسنی و محمد رضا شرفی، تهران: نشر آتیه.

Mashenwari, V.K. Realism: Overview and practical teaching , study. Com. Education , 2013.

Mashen wari, V.K. Realism-as a philosophy of Education, India book press, 2015.

Broudy, H.S. Buiding a philosophy of Education. Englewood cliffs, N.T: PRENTICE Hall, 1949.

Arnold. A. Griese. Your philosophy of education, what is it? Good year publishing Company Santamonica California, 1981.

Kneller, Georg. F. Introduction to the philosophy of Education , John wiley and sons, 1971.

دکتر اکبر رهنما (دانشیار دانشگاه شاهد)

که فلسفه رنالیسم تربیتی، با وجود کاستی‌ها و نقائص خود، توانسته است مورد توجه و تایید شمار زیادی از مربیان، معلمان، والدین، موسسات مذهبی و تجاری و عامه مردم در مغرب زمین قرار گیرد. چنانچه اگر کسی آداب و رسوم مدارس غرب به ویژه ایالات متحده را به صورت جدی بررسی کند. ممکن است دریابد که اکثر مدارس یاد شده، بیش از هر فلسفه دیگری، تابع اصول تربیتی رنالیستی است (اوزمن و کراور به نقل از متقی فر و دیگران، ۱۳۷۹، ص ۱۲۸). شاید صریح‌ترین منتقدان رنالیسم کسانی باشند که گرایش اگزستانسیالیستی دارند. به‌ویژه از آن جهت که معتقدند، رنالیست‌ها با نادیده گرفتن هیجانات، عواطف، احساسات و نادانی‌های شاگردان بیش از آنکه دانش‌آموزان را به‌عنوان افراد منفرد تلقی کنند، دل‌واپس ارتقای آنان به برنامه‌های درسی استاندارد هستند (همان ص ۱۲۴).

کتابشناسی

شفیلد، هری. (۱۳۷۵). کلیات فلسفه آموزش و پرورش. ترجمه غلامعلی سرمد. تهران: نشر قطره.
گریز، آرنولد. (۱۳۸۳). فلسفه تربیتی شما، ترجمه بختیار شعبانی ورکی [و دیگران]. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
شاتو، ژان. (۱۳۵۵). مربیان بزرگ، ترجمه غلامحسین شکوهی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
مرعشی، منصور و صفائی مقدم، مسعود «بررسی تحلیلی رنالیسم تربیتی».
اوزمن، هوارد کراور. (۱۳۷۹). ساموئل مبنای فلسفی تعلیم و تربیت، ترجمه غلامرضا متقی فرو دیگران. قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهش امام خمینی (ره).
ابراهیم زاده، عیسی. (۱۳۸۳). فلسفه تربیت. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
شعاری نژاد، علی اکبر. (۱۳۷۴). فلسفه آموزش و پرورش. تهران: نشر سپهر.
گوتهک، جرال‌دال. مکاتب فلسفی و آراء تربیتی، ترجمه محمد جعفر پاک سرشت. تهران: انتشارات سمت،